

Медведева Є.В.

аспірантка кафедри теорії та методики професійної освіти
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО СПІВРОБІТНИЦТВА З УЧНЯМИ

Постановка проблеми та її актуальність. Вирішенням питань професійної підготовки вчителів займалися багато вчених: О.О. Абдулліна, Л.П. Вовк, В.М. Гриньова, М.Б. Євтух, І.А. Зязюн, Н.В. Кузьміна, Л.В. Кондрашова, В.А. Кушнір, О.Г. Мороз, Н.О. Половникова, В.А. Семиченко, В.О. Сластьонін, І.В. Соколова, Л.П. Суценко, Г.В. Троцько, Л.О. Хомич, В.П.Шпак, О.І.Щербаков та ін. Результати їх досліджень дають можливість стверджувати, що суттєвою особливістю педагогічної праці є те, що вона з початку і до кінця є процесом взаємодії людей. Це посилює роль особистісних взаємин у педагогічній праці. Тому, серед професійно важливих якостей вчителів особливо важливими вчені вважаються такі як: гуманність - любов до дітей, вміння поважати їхню людську гідність, потреба і здатність надавати кваліфіковану педагогічну допомогу в їхньому особистісному розвитку; здатність до міжособистісного спілкування, ведення діалогу, переговорів; наявність педагогічного такту, що визначає стиль поведінки вчителя, спричиняє впевненість учнів у доброзичливості вчителя, його чуйності, доброті, толерантності.

Тому, на сучасному етапі гуманізації освіти в Україні, перед вищими педагогічними закладами освіти постає дуже важливі та актуальні питання підготовки майбутніх учителів до співробітництва з учнями у навчально-виховному процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Російські вчені займалися дослідженнями підготовки студентів до співробітництва як у загальноосвітній, так і у вищій школі. Таранов В.А. досліджував підготовку студентів до професійно-педагогічної взаємодії у школі, Смаглій Т.А. розглядала питання формування готовності майбутніх учителів до професійно-педагогічного співробітництва у сфері вищої освіти.

Серед вітчизняних науковців дослідження Костюшко Ю.О. мали на меті визначення ефективних педагогічних умов підготовки майбутнього вчителя до міжособистісної взаємодії в ситуації конфлікту, Пушкар Т.М. досліджувала проблему формування готовності майбутніх учителів до міжособистісної взаємодії засобами комунікативних технологій.

Метою статті є аналіз сучасного стану підготовки майбутніх вчителів до співробітництва з учнями у системі професійної освіти ВНЗ.

Викладення основного матеріалу. Метою і результатом підготовки майбутнього вчителя до співробітництва з учнями є професіонал, який оволодів знаннями та вміннями навчальної взаємодії, способами організації та умовами її реалізації у навчально-виховному процесі, здатен до соціального саморозвитку і виконання певних соціальних ролей у суспільстві на основі гуманістичного

підходу. Виходячи з цього, підготовка студентів до співробітництва з учнями виконує соціалізуючі завдання освіти: встановлення соціальних контактів між різноманітними групами учнів, планування та організацію їх сумісної навчально-виховної діяльності.

Крім того, через підготовку студентів до співробітництва з учнями здійснюється комунікативно-стимуляційна функція педагогічної діяльності. Вона пов'язана з великим впливом особистості вчителя на учнів, його моральна культура, вміння встановлювати і підтримувати доброзичливі відносини з учнями, власним прикладом пробуджувати їх до активної навчально-пізнавальної, трудової та інших видів діяльності. Ця функція включає прояв любові до дітей, теплоту і турботу про них, що в поєднанні характеризує стиль гуманних взаємовідносин. Функція досить гостро ставить проблему професійного росту вчителя, його сумлінної роботи над підвищенням свого наукового рівня і набуттям рівня моральної досконалості.

Зміст підготовки майбутніх учителів до співробітництва з учнями полягає у системі знань, що містить відомості про основи гуманістичного підходу до освіти; принципи педагогічного спілкування та міжособистісної взаємодії у навчально-виховному процесі; закономірності функціонування навчальних груп та особливості формування колективу; види, форми навчального співробітництва та провідні ідеї педагогіки співробітництва; сучасні методи та засоби організації співробітництва у групах учнів та колективі.

Сучасна модель підготовки майбутніх вчителів являє собою освітню програму, що включає навчальний план, робочі програми з навчальних дисциплін та їх навчально-методичне забезпечення, форми контролю та інше. Зміст професійної підготовки визначається фундаментальними навчальними дисциплінами спеціальності та навчальними дисциплінами фахового спрямування.

Навчальні предмети, що входять до складу нормативного циклу дисциплін - «Педагогіка», «Історія педагогіки», «Соціальна педагогіка», «Загальна психологія», «Вікова і педагогічна психологія», «Соціальна психологія» - на сучасному етапі розвитку вищої педагогічної освіти містять деякі питання пов'язані із використанням елементів співробітництва та поясненням їх змісту у навчально-виховній практиці майбутніх учителів. Проте, ця інформація не повна, не має системного узагальнення даного процесу, знання подаються розрізнено без логічного міжпредметного взаємозв'язку. Це створює несприятливі умови для підготовки студентів до співробітництва у професійній педагогічній діяльності, що сама являє собою взаємодію, спілкування вчителя та учнів, в процесі якого розвиваються їх ділові та міжособистісні відносини на основі співробітництва, взаємної довіри, душевної щирості [1].

Контент-аналіз навчальних планів та програм, методичних рекомендацій до викладання означених дисциплін показав, що проблематику явища співробітництва в темах лекцій, семінарів, занять для самостійної роботи, індивідуальних науково-дослідних завдань умовно можна поділити на дві групи: перша – містить знання, що становлять основи співробітництва, друга – знання, що пояснюють механізми міжособистісної взаємодії у групах та колективі в процесі спілкування учителя з учнями.

Так, навчальні дисципліни «Педагогіка» та «Історія педагогіки» містять ряд

тем («Принцип гуманізму», «Принцип індивідуального підходу до учнів у навчанні», «Принцип суб'єкт-суб'єктного характеру виховних взаємин», «Сучасні авторські педагогічні ідеї, технології навчання», «Гуманістична спрямованість педагогіки В.О. Сухомлинського»), що закладають основи педагогіки співробітництва. Крім того, ці дисципліни мають теми («Форми організації навчання: індивідуальна, фронтальна, групова», «Сутність і зміст основних принципів виховання особистості в колективі обґрунтовані А.С. Макаренком»), що висвітлюють питання організації спільної діяльності суб'єктів навчання та їх взаємовпливу на розвиток особистості один одного.

Аналіз методичних рекомендацій до виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни «Соціальна педагогіка» виявив наявність наступних тем: «Процес соціалізації особистості як соціокультурна проблема», що містить питання розвитку дитини в процесі спілкування та взагалі розглядає людину як об'єкт та суб'єкт соціалізації; «Встановлення контакту з девіантними підлітками», що розкриває методику контактної взаємодії Л.Б. Філонова.

Цикл психологічних навчальних дисциплін «Загальна психологія», «Вікова і педагогічна психологія», «Соціальна психологія» містять знання про механізми педагогічного спілкування як форми взаємодії суб'єктів освітнього процесу, його роль та функції у навчанні, розкриваються сутність та основні характеристики груп та колективу, аналізуються міжособистісні відносини. Ці знання викладаються у наступних темах лекційних, семінарських та практичних занять: «Спілкування і мовлення», «Колектив», «Психологія педагогічної діяльності і особистості вчителя», «Соціальні групи» [2].

Висновки. Отже, теоретичне обґрунтування означеної проблеми існує, хоча і не охоплює всіх аспектів. Тому, не заперечуючи значущості теоретичних та практичних досліджень з питань підготовки майбутніх учителів до співробітництва з учнями, означений аспект професійної підготовки не отримав належного застосування в освітній практиці ВНЗ. Контент-аналіз сучасних вітчизняних навчально-методичних матеріалів до викладання основних професійно-педагогічних дисциплін дозволяє зробити висновок, що підготовка студентів до співробітництва не виконується у повному обсязі. У навчальному процесі ВНЗ студенти не отримують ґрунтовних знань про співробітництво, його роль у міжособистісній взаємодії, засоби організації різних форм навчального співробітництва, що негативно впливає на якість формування відповідних умінь.

Перспективи подальших досліджень. У подальшому планується теоретична розробка та практичне експериментальне застосування технології підготовки майбутніх учителів до співробітництва з учнями з урахуванням специфіки викладання мистецьких дисциплін.

Список використаної літератури

1. Абдуліна О.А. Общепедагогическая подготовка учителей в системе высшего педагогического образования: Для пед. спец. высш. учеб. заведений. – 2-е изд. перераб. и доп. / О.А. Абдуліна. – М.: Просвещение, 1990. – 141 с.

2. Методичні рекомендації для виконання самостійної роботи з дисципліни «Соціальна педагогіка і соціальна робота» для студентів денної та заочної форми навчання усіх спеціальностей / Упоряд. В.В. Костіна, К.В. Ярьсько. – Харків: ХНПУ,

2004. – 69 с.

3. Навчально-методичні матеріали до проведення семінарсько-практичних занять з курсу «Педагогіка» / За ред. проф. В.І. Лозової. – Харків: ХДПУ, 1998. – ч. 1. – 50 с.

4. Теорія і методика професійної освіти: навч. посіб. / З.Н. Курлянд, Т.Ю. Осипова, Р.С. Гурін; за ред. З.Н. Курлянд. – К.: Знання, 2012. – 390 с.